

CO MÁ EXISTENČNÍ KVANTIFIKÁTOR SPOLEČNÉHO S EXISTENCÍ?

Marta Vlasáková¹

ABSTRACT. Recent extensional logic considers a formula containing existential quantifier as an adequate way of rewriting a statement about the existence of something. Quine even claims that “to be is to be the value of a variable”. That means that if we consider a theory to be true, we have to treat all members of an appropriate universe as existing. This article intends to point out a difficulty in this conception: The primary task of an existential quantifier is only to claim that something can be found in a universe, whatever the universe is.

KEYWORDS. Existential quantifier, Quine’s notion of existence, real existence.

Tento článek by rád dal na uvedenou otázku trochu nadsazenou odpověď: „v zásadě nic“. Je sice pravda, že tvrzení o existenci něčeho se v současné logice formálně přepisují pomocí existenčního kvantifikátoru, ovšem proměnné vázané existenčním kvantifikátorem nabývají hodnot z předem stanoveného souboru (univerza), a tedy jedině vhodnou volbou univerza můžeme zajistit, aby příslušný formální přepis skutečně adekvátně vyjadřoval tvrzení existence něčeho. Jinými slovy, pomocí existenčního kvantifikátoru můžeme tvrdit pouze výskyt příslušného objektu v univerzu, nikoli jeho reálnou existenci.

Pokusme se nyní podívat na naznačenou problematiku podrobněji. Kdy v přirozeném jazyce smysluplně vyjadřujeme existenci či neexistenci něčeho? Řekneme třeba:

- (1) *Bílé vrány existují.*
- (2) *Existuje sudé prvočíslo.*
- (3) *Gandalf ve skutečnosti neexistuje.*

V současném pojetí logiky bychom tyto výroky formálně přepsali jako

---

¹ Práce na tomto článku byla podpořena grantem č. 401/07/0904.

- (1') $\exists xBV(x)$,
 (2') $\exists x(S(x) \wedge Prv(x))$,

kde BV , S a Prv jsou po řadě označením predikátů (vlastností) být bílou vranou, být sudé, být prvočíslo. V případě (3) nepanuje jednoznačná shoda ve způsobu přepisu, proto ho prozatím ponecháme stranou a vrátíme se k němu později. Uvedené formální zápisy tedy tvrdí, že lze nalézt něco, co je bílou vranou, a že lze nalézt něco, co je zároveň sudé a zároveň prvočíslo. Přitom je ovšem vždy potřeba předem stanovit, na kterou oblast bude naše hledání omezeno: o proměnných se předpokládá, že mohou nabývat svých hodnot vždy jen z určitého souboru, tzv. univerza (domény). Aby formální přepis výroků skutečně vyjadřoval to, co původní tvrzení, očekávali bychom u (1'), že v univerzu budou jen samé reálně existující předměty. To není úplně samozřejmý předpoklad, uvážíme-li, že v případě (2') budeme uvažovat univerzum přirozených čísel, jejichž reálná existence je rozhodně diskutabilní. Ale ani stanovení univerza existujících věcí není tak neproblematické, jak se možná zdá. Budeme-li uvažovat jako univerzum množinu všech ptáků, co jich momentálně na světě je, bude se vzhledem k tomu, že neustále nějakí ptáci hynou a jiní se rodí, i příslušné univerzum existujících ptáků neustále měnit. Navíc se může stát, že mezi momentálně žijícími ptáky zrovna v tuto chvíli žádnou bílou vránu nenajdeme – a přesto tím nebudeme považovat tvrzení (1') rovnou za vyvrácené: vždyť jsme jím vlastně chtěli říci něco jako *Vrány mohou být i bílé.*² Takováto věta by byla pravdivá i tehdy, pokud bychom momentálně žádnou bílou vránu neobjevili, nicméně sem tam by se bílé vrány vyskytovaly. Určitou možností, jak se pokusit zmírnit oba zmíněné problémy, je zahrnovat do univerza i všechny již uhynulé či ještě nenarozené ptáky v jistém (ovšem jakém?) časovém horizontu. Pak ale nesmíme zapomínat, že věty s existenčním kvantifikátorem rázem přestávají tvrdit momentální skutečnou existenci, tvrdí pouze „existenci-v-určitém-časovém-horizontu“.

² Všimněme si, že někdy nechceme tvrzením existence něčeho bezpodmínečně tvrdit momentální reálnou existenci. Občas chceme tvrzením existence vyjádřit časově neurčenou „obsazenost“ určitého pojmu – zajímá nás, zda existují poctiví politici, obyvatelé Marsu, všeobecně platné mravní zákony a podobně. V těchto případech obvykle není jádrem sdělení, že příslušné věci existují právě v tomto okamžiku, časové hledisko je tu poněkud rozmlžené: příslušné předměty buď existují nečasově či věčně (mravní zákony) nebo v určitém časovém horizontu, často stačí, existují-li alespoň někdy (poctiví politici).

Příklad (2') umožňuje sice celkem „neproblematické“ univerzum, totiž množinu všech přirozených čísel, všimněme si ale, že ačkoli se forma tvrzení (2') na první pohled nijak neliší od (1'), očividně žádnou reálnou existenci primárně tvrdit nechce, výrok se spíše týká určitých vlastností přirozených čísel.

Zdá se tedy, že jen některé výroky přirozeného jazyka tvrdící existenci něčeho mají na mysli *momentální reálnou* existenci: někdy stačí, aby příslušný objekt třeba existoval někdy dříve, jindy je otázka, zda jde skutečně o *reálnou* existenci. Pomocí existenčního kvantifikátoru navíc přepisujeme i řadu výroků přirozeného jazyka, které o žádné existenci nemluví (např. *Jana miluje někoho ze třídy*). Existenční kvantifikátor má tedy velmi široké upotřebení, zachycujeme pomocí něho určitou formu příslušného tvrzení.

Z naznačené úvahy můžeme snad předběžně udělat dvojí závěr:

- a) Užití existenčního kvantifikátoru neznamena nic víc, než že při hledání objektu splňujícího příslušné tvrzení budeme probírat určitou množinu (univerzum). Protože tato množina může být stanovena v závislosti na kontextu v podstatě libovolně,³ fakt výskytu předmětu v univerzu sám o sobě s jeho reálnou existencí nijak nesouvisí.
- b) Stanovíme-li univerzum jako soubor všech existujících věcí, bude se toto univerzum v čase nepřetržitě měnit. Pokud bychom je vymezili jako soubor věcí existujících v určitém časovém horizontu, ve skutečnosti by jen některá individua z tohoto univerza reálně existovala, byť ve smyslu existenčního kvantifikátoru by měla „existovat“ všechna.

Někdy ovšem nastává případ, kdy chceme skutečně tvrdit *reálnou* existenci daného objektu. Například bychom chtěli rozlišit, že Londýn reálně existuje, zatímco město Trója již neexistuje a Minas Tirith vůbec reálně neexistuje; nebo se chceme pýt o to, zda obecniny existují reálně (tj. „po způsobu věcí“) nebo nikoli. Jelikož k tomu účelu není k dispozici

---

³ Univerzum je nosná množina určitého modelu. Model je obvykle chápán jako něco, co se v určitém smyslu někde vyskytuje, je k mání, tedy ne něco zcela libovolného stanoveného. Tudíž by ani univerzum nemělo být něco zcela libovolného. Ovšem zrovna reálná existence jednotlivých prvků rozhodně není limitujícím faktorem při stanovení univerza. Pracujeme s univerzy obsahujícími abstraktní jsoucná (čísla, geometrické body aj.), neexistující objekty (francouzští králové 17. století), potenciální objekty (hodnota státního dluhu v roce 2010) aj.

nějaký speciální predikát, nezbyvá, než tak učinit pomocí existenčního kvantifikátoru za současného předpokladu, že jako univerzum zvolíme množinu reálně existujících předmětů.

Nelze tedy raději chápat reálnou existenci stejně jako jiné vlastnosti a považovat výrok „Bílé vrány reálně existují“ za analogický s výrokem „Bílé vrány umějí létat“? Formálně bychom druhé uvedené tvrzení zachytili jako $\forall x(BV(x) \Rightarrow UL(x))$, kde UL je predikátový symbol vlastnosti umět létat, první tvrzení bychom tedy mohli zapsat jako $\forall x(BV(x) \Rightarrow RE(x))$, kde RE by bylo predikátovým symbolem pro vlastnost reálně existovat. Jedním z podivných důsledků tohoto pojetí by bylo, že negace uvedeného tvrzení, totiž že *neexistují bílé vrány*, by zněla: $\exists x(BV(x) \wedge \neg RE(x))$, tedy: „Existuje něco, co je bílou vranou a zároveň to reálně neexistuje.“ V případě vlastností obvykle zkoumáme, zda ji ten či onen předmět má či nemá. Kdybychom ovšem chtěli podobným způsobem zkoumat existenci, vyvstává otázka, jak zkoumat něco, co neexistuje. A pokud už něco existuje a můžeme to tudíž zkoumat, nemá cenu pátrat po tom, zda to existuje.

Pojetí reálné existence jako vlastnosti jako každé jiné naráží rovněž na filosofické námitky. Již Aristoteles v Druhých Analytikách a v Metafyzice konstatuje, že „existence není rod“.⁴ Existenci tedy nelze v tomto smyslu chápat jako predikát jako každý jiný. Známý je rovněž Kantův rozbor problematiky přičítání existence něčemu: ve zcela současném duchu nepovažuje Kant existenci za vlastnost, kterou mohou přičítat nějakému A , nýbrž je nutné chápat existenční tvrzení ve smyslu „mezi existující věcmi naleznou něco, co je A “.⁵

⁴ „...definice vyjadřuje jednu věc a důkaz rovněž jednu věc, co však člověk je, a že jest člověk, jsou dvě různé věci... Existence však není podstatou něčeho; neboť existence není rod“ (Aristoteles 1962, 82, 7. kap. 92b). V Metafyzice Aristoteles vysvětluje, proč existence nemůže být rodem: „Ale ani jedno, ani jsoucno nemůže být rodem věcí; vždyť druhové rozdíly každého rodu musí jak *být*, tak i každý rozdíl musí být *jeden*; je však nemožno, aby se buď druhy rodu anebo rod bez druhů vypovídaly o příslušných /druhových/ rozdílech. A tak kdyby jedno nebo jsoucno byly rodem, nemohla by ani jsoucnost, ani jednost být rozdílem“ (Aristoteles 2003, 86, III, 3, 998b 21 – 26). Zkusme si Aristotelovu argumentaci přiblížit pomocí jakéhosi množinového příkladu. Mějme množinu množin, které mají společný nenulový průnik. Je pak jasné, že to, čím se prvky této množiny liší, tedy doplňky ke společnému průniku, už samo nemůže být prvkem této množiny.

⁵ Kant (s. 72 – 74) (např. „Es ist daher kein völlig richtiger Ausdruck zu sagen: Ein Seeinhorn ist ein existirend Thier, sondern umgekehrt: einem gewissen existirenden Seethiere kommen die Prädicate zu, die ich an einem Einhorn zusammen gedanke“, s. 73);

Jakým adekvátním způsobem by tedy měly být přepsány výroky přisuzující něčemu reálnou existenci? Považovat reálnou existenci prostě za vlastnost (individuů) může být, jak se právě ukázalo, problematické. Pomocí existenčního kvantifikátoru můžeme reálnou existenci něčeho vyjádřit vlastně jen nahodile, vhodnou volbou univerza: stejně tak bychom mohli zachytit vlastnost *být přirozené číslo* pomocí existenčního kvantifikátoru tak, že zvolíme jako univerzum množinu přirozených čísel. Existenční kvantifikátor sám o sobě vyjadřuje jednoduše jen výskyt v univerzu, nic víc. Ovšem nezdá se, že by toto „ontologicky neutrální“ chápání existenčního kvantifikátoru bylo mezi logiky všeobecně akceptováno.

Quine ve svém známém článku *On What There Is* prosazuje pojetí, podle kterého je existence prostě existencí ve smyslu existenčního kvantifikátoru, čili „být znamená být hodnotou proměnné“.⁶ Quine zavádí pojem ontologického závazku teorie: teorie se podle něj zavazuje k tomu, aby považovala za jsoucí ty entity, „ke kterým musí vázané proměnné referovat, aby byla tvrzení teorie pravdivá“. Jinými slovy, ontologický závazek jisté teorie zahrnuje to, co by muselo existovat, aby teorie byla pravdivá, přičemž tento ontologický závazek se vyjevuje právě jen na kvantifikovaných větách příslušné teorie. V případě, že nevznášíme nárok na pravdivost teorie (když kupříkladu vyprávíme pohádku), příslušný ontologický závazek vůbec nevzniká. Podle Quinea to přirozeně není tak, že by jazyk určoval ontologii, pouze umožňuje vyjavit, co ta která doktrína prohlašuje za jsoucí. Čili podle Quina se „zavazujeme k ontologii obsahující kentaury, řekneme-li, že kentauri existují.“

Jednou z hlavních tezí Quineova článku je myšlenka, že lze z formálního přepisu přirozeného jazyka kontextuálně eliminovat vlastní jména jakožto individuové konstanty. Tuto eliminaci potřebuje k tomu, aby mohl i věty obsahující vlastní jméno přepsat pomocí existenčního kvantifikátoru. Podle Russellova vzoru eliminace určitých popisů tedy navrhuje přepis např. věty *Pegas existuje* na $\exists xP(x)$, kde P je vlastnost *pegasovat* (český protějšek Quineova výrazu *pegasize*), čili *být-Pegasem*. A větu *Pegas je bílý* lze formálně přepsat jako $\exists x(P(x) \wedge B(x) \wedge \forall y(P(y) \Rightarrow x = y))$, slovy „Existuje takové x , které *pegasuje*, je bílé, a platí pro ně, že jakékoli y , kte-

---

viz též známější pasáž z *Kritiky čistého rozumu* O nemožnosti ontologického důkazu Boží existence (s. 368 – 373 českého překladu).

⁶ Quine (1953a, 15).

ré rovněž *pegasuje*, je totožné s tímto x ". Přepis výše uvedené věty (3) *Gandalf ve skutečnosti neexistuje* by tedy v Quineově pojetí zněl:

$$(3') \quad \neg\exists x(G(x)),$$

kde G je predikát *gandalfovat*. Ovšem v případě, že je to možné, navrhuje Quine nahradit vlastní jméno spíše náležitým určitým popisem. Proto je myslitelný i jiný přepis věty (3), totiž pomocí nějakého (patrně komplexnějšího) určitého popisu Gandalfa. Příslušné tvrzení však nelze přepsat jako $\neg\exists x(g = x)$, kde g je příslušná individuová konstanta označující Gandalfa, neboť tento výrok by byl logicky nepravdivý: individuová konstanta totiž musí mít realizaci.

Tato kontextuální eliminace vlastních jmen se týká určité specifické problematiky spojené s vlastními jmény. Podle některých pojetí totiž vlastní jména nemají vedle referující funkce ještě smysl (Sinn, meaning) jako jiné obecné výrazy, slouží pouze k označení jistého konkrétního individua. Zatímco tedy lze smysluplně říci, že mezi existujícími věcmi nenaleznu nic, co by bylo okřídleným koněm, je v tomto pojetí problematické vyjádření, že mezi existujícími věcmi nenaleznu nic, co je Orestem: co totiž znamená „být Orestem“, když výraz *Orestes* nic neoznačuje, a toto označování je přitom jeho jedinou specifikací? Celá problematika vlastních jmen je námětem poměrně rozsáhlých a zanícených diskusí.⁷ Nedomnívám se ovšem, že uvedená Quineova teze o převodu vlastních jmen na predikáty je pro jeho pojetí existence zásadní: pouze mu umožňuje vyhnout se zdoluhavé diskusi o problematice vlastních jmen a vymezit existenci elegantněji, jenom přes existenční kvantifikátor. Proto snad není nezbytné se touto Quineovou myšlenkou dále podrobně zabývat.

Podstatné je, že se v Quineově sloganu „být znamená být hodnotou proměnné“ jedná nikoli o nějaké ontologicky neutrální konstatování výskytu v univerzu, nýbrž jednoduše o reálnou existenci příslušných objektů:⁸ např. teorie hlásající existenci prvočísla většího než jeden milion se zavazuje k uznání skutečné existence čísel jako jakýchsi abstraktních entit.⁹ Quine odmítá rozlišování mezi nějakou reálnou (časoprostorovou)

⁷ Poměrně důkladný a přitom přehledný výklad celé problematiky jsem našla v Gahér (2000).

⁸ „...no distinction is being drawn between the 'there are' of 'there are universals', 'there are unicorns', 'there are hippopotami', and the 'there are' of '(∃)', 'there are entities x such that'“ (Quine 1953b, 105).

⁹ Viz Quine (1953a, 8, 14; 1953b, 103).

existencí a jinými formami existence, čísla podle něj existují stejným způsobem jako reálné předměty.¹⁰ Co jednou připustíme jako prvek univerza (jako možnou referenci vázané proměnné) teorie nárokuje si pravdivost, to zkrátka předpokládáme jako reálně existující.¹¹ Protože tedy Quine považuje výskyt v univerzu v nefiktivním kontextu za kladení příslušného objektu jakožto jsoucího, je třeba se zamyslet, co všechno by jednotlivé teorie *neměly* připustit jako prvek univerza (což by byla přirozeně zbytečná úvaha, pokud bychom univerzum chápali ontologicky neutrálně). Vymezení ontologického závazku té které teorie slouží k tomu, že můžeme následně testovat, nakolik její ontologický závazek odpovídá „předchozímu ontologickému standardu“,¹² a zároveň Quine vznáší požadavek ekonomičnosti našeho pojmového rámce: tedy v souvislosti s tím, co chceme považovat za jsoucí, je tu požadavek (mimořádně nápadně připomínající Occamovu břitvu) přijmout tu nejjednodušší ontologii, tedy „nezavazovat se“ k novým jsoucnům, pokud to nezlepší celý systém.¹³

---

¹⁰ „If Pegasus existed he would indeed be in space and time, but only because the word ‚Pegasus‘ has spatio-temporal connotations, and not because ‚exist‘ has spatio-temporal connotations. If spatio-temporal reference is lacking when we affirm the existence of the cube root of 27, this is simply because a cube root is not a spatio-temporal kind of thing, and not because we are being ambiguous in our use of ‚exist‘“ (Quine 1953a, 3).

¹¹ Quineovo pragmatické pojetí, podle kterého „our acceptance of an ontology is, I think, similar in principle to our acceptance of a scientific theory... we adopt... the simplest conceptual scheme into which the disordered fragments of raw experience can be fitted and arranged“ (Quine 1953a, 16 – 17) nelze chápat tak, že si můžeme nějak sami určit, co existuje. Předně ve chvíli, kdy zvolíme pojmový rámec, končí vlastně jakákoli zásadní libovůle v popisu reality, nadále se už musíme ve zvoleném pojmovém rámci pohybovat a akceptovat realitu tak, jak jsme ji schopni pomocí příslušných pojmů popsat. Nadto ale ani volba pojmového rámce není nějaká libovolná: pojmový rámec musí být ten nejjednodušší, pomocí kterého lze realitu nějak vhodně uspořádat. Je možné, že lze nalézt takovýchto vhodných pojmových rámců více, jejich charakter je však především určen tím, co mají zachytit, nikoli naším rozhodnutím. Z faktu, že lze realitu popsat různými způsoby a z různých hledisek, ještě vůbec neplyne, že by tato realita ztrácela na reálnosti. Quine poznamenává: „...we must not jump to the conclusion that what there is depends on words“ (Quine 1953a, 16).

¹² „‚To be is to be the value of a variable‘; this formula serves rather, conversely, in testing the conformity of a given remark or doctrine to a prior ontological standard“ (Quine 1953a, 15).

¹³ Srovnej: „Thus I consider it a defect in an all-purpose formulation of the theory of reference if it represents us as referring to abstract entities from the very beginning rather than only where there is a real purpose in such reference“ (Quine 1953b, 116).

Naše teorie často zahrnují do svého univerza jsoucna, které bychom asi prvoplánově neprohlásili za reálně existující. Běžně pronášíme *pravdivé* (resp. za pravdivé považované) věty o věcech, s jejichž skutečnou existencí je to přinejmenším diskutabilní.¹⁴ Již jsme zmiňovali čísla: opravdu reálně existují nejen přirozená čísla, ale všechna ta iracionální čísla, komplexní čísla, nekonečné kardinály apod.? A co třeba existence geometrických útvarů – nakolik existují reálně body, přímky, roviny, pravidelné n-úhelníky? Vždyť jsou to všechno abstraktní pomysly. Quine naráží na další problematická jsoucna, která jsou ovšem pro moderní logiku zcela klíčová, totiž množiny. Množiny jsou rovněž abstraktní jsoucna, v reálu je nikde nepotkáme. Quine to dokazuje jednoduchou úvahou: kdyby byly množiny nějak reálné, prostě ztotožnitelné se souborem svých reálně existujících prvků, znamenalo by to, že by kupříkladu množina kamenů složených na určité hromadě byla totožná s množinou všech molekul, ze kterých sestává příslušná hromada kamenů. To by však vedlo k nepřijatelnému závěru, že by bylo možné prohlásit za totožné množiny s rozdílným počtem prvků.¹⁵ Quine se snaží otázku existence takovýchto jsoucen řešit poukazem na to, že se vesměs jedná jen o „manners of speaking“ či „convenient fictions“,¹⁶ a bylo by je tudíž v zásadě možné z jazyka eliminovat. Sám si ovšem není jist, nakolik lze tento přístup důsledně aplikovat.¹⁷

Ovšem další skupinou problematických jsoucen jsou objekty momentálně (již) neexistující. Různé naše teorie totiž běžně pracují s objekty již zaniklými: například obecné poučky dejme tomu o lidech obvykle požadují univerzum obsahující nejen aktuálně žijící lidi, nýbrž lidi vůbec. Vezmeme-li však takové univerzum, vypovídá existenční kvantifikátor jen o výskytu v univerzu, nikoli o reálné existenci. Ovšem v Quineově pojetí by takováto teorie považovala za jsoucí jak věci reálně existující (živé lidi), tak věci již neexistující. Pokud by dejme tomu nějaká teorie tvrdila, že Kant byl filosof, musela by podle Quinea považovat Kanta za

---

¹⁴ „... when we say that some zoological species are cross-fertile we are committing ourselves to recognizing as entities the several species themselves, abstract though they are.“ Ovšem Quine pokračuje: „We remain so committed at least until we devise some way of so paraphrasing the statement as to show that the seeming reference to species on the part of our bound variable was an avoidable manner of speaking“ (s. 13).

¹⁵ Quine (1953b, 114).

¹⁶ Quine (1953b, 104, 118).

¹⁷ Srovnej např. Quine (1953b, 128 – 129).

jsoucího. Kant ovšem již neexistuje.¹⁸ To vlastně znemožňuje pronést o něm v quineovském pojetí jakoukoli pravdivou větu s výjimkou tvrzení jeho neexistence, nechceme-li Kanta považovat za jsoucího i nyní. Protože o věcech neexistujících lze mluvit v Quineově pojetí jen v jakémsi fiktivním kontextu, nelze nalézt zásadní rozdíl mezi větou *Gandalf měl husté obočí* a *Kant byl filosof*. Vždyť Gandalf ani Kant jednoduše neexistují, a tedy o nich nemůže být řeč v teorii nárokující si pravdivost.¹⁹

Jenom pro zajímavost: středověká logika si byla vědoma této problematiky a brala ji v potaz ve své nauce o vlastnostech termínů (*proprietas terminorum*) věnované vlastně základům sémantiky. V rámci věty slova *supponují* za různé předměty (dnes bychom velmi zhruba mohli říci *referují* k různým předmětům). Některá slova či slovní tvary pak mohou rozšířit (*ampliare*) oblast předmětů, za které ten který výraz *supponuje*. Např. sloveso užitá v minulém čase rozšiřuje rozsah výrazu v podmětu věty i na předměty, za které tento výraz *supponoval* v minulosti. Řekneme-li „Dřívější majitelé tohoto domu měli dost osobitý vkus“, může v tomto kontextu rozsah podmětu zahrnovat i lidi již neexistující. Tato vlastnost některých výrazů (či jejich tvarů) je označována jako *ampliatio*.²⁰ Přestože se obvykle uvažovalo o rozšiřování pouze u obecných termínů, patrně by bylo možné v podobném duchu nakládat i s větami obsahujícími vlastní jména: zatímco věta „Kant byl filosof“ by byla pravdivá, neboť *ampliativní* kontext by umožňoval mluvit o individuu, které bylo Kantem někdy v minulosti, věta „Kant existuje“ by pravdivá nebyla. Současná extenzionalistická logika nemá možnost považovat v rámci jednoho modelu za zároveň pravdivé např. věty „Bitevní loď Bismarck už neexistuje“ a „Bitevní loď Bismarck byla potopena 27. května 1941“: protože tu v jedné větě případně existenčnímu kvantifikátoru úloha tvrdit reálnou (ne)existenci, musí být univerzum omezeno na reálně existující věci, a tudíž v příslušném modelu již nemůže být pravdivá jiná věta o tomto reálně neexistujícím, protože není prvkem univerza.

Pokusme se nyní o určité shrnutí: Protože v přirozeném jazyce chceme často mluvit i o takových věcech, jejichž existence má specifický cha-

---

¹⁸ Mluvíme-li o Quinovi jako o smrtelném člověku, existenci jeho nesmrtelné duše nezpochybňujeme.

¹⁹ K tomu srovnej zajímavý článek Klima (2005).

²⁰ Viz velmi přehledný výklad v *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, heslo *Medieval Theories of Properties of Terms* (<http://plato.stanford.edu/archives/spr2002/entris/medieval-terms>), případně též velmi zajímavý článek Klima (1995).

rakter, či o takových, které vůbec neexistují, je velmi nepraktické omezovat možná univerza jen na soubory existujících věcí. A z toho důvodu pak věta s existenčním kvantifikátorem sice může, ale nemusí vypovídat o něčem existujícím. Formální zápis věty tvrdící něčí reálnou existenci se pak sice provádí pomocí existenčního kvantifikátoru, ale za (obvykle nevyřčeného) silného předpokladu, že máme k dispozici soubor všech existujících věcí, který může být považován za univerzum, a že příslušný model bude omezen právě jen na toto univerzum. Quineovo pojetí „být znamená být hodnotou proměnné“ je tedy příliš omezující: buď nemožní diskurs o řadě zajímavých objektů, nebo přičte existenci množství očividně neexistujících věcí. Existenční kvantifikátor sám o sobě vypovídá jen o výskytu v univerzu, ať je jakékoli, nic víc.

Filosofický ústav AV ČR
Jilská 1
110 00 Praha 1
vlasakov@site.cas.cz

LITERATURA

- ARISTOTELES (1962): *Druhé Analytiky*. Praha.
- ARISTOTELES (2003): *Metafyzika*. Praha: Rezek.
- GAHÉR, F. (2000): *Stoická sémantika a logika z pohľadu intenzionálnej logiky*. Bratislava: Stimul.
- QUINE, W. V. (1953a): On What There Is. In: *From a Logical Point of View*. Cambridge: Harvard University Press.
- QUINE W. V. (1953b): Reification of Universals. In: *From a Logical Point of View*. Cambridge: Harvard University Press.
- KANT, I.: *Der einzig mögliche Beweisgrund zu einer Demonstration des Daseins Gottes*. www.ikp.uni-bonn.de/cgi-bin/Kant/lade.pl?1&/volltext/Ka02065.htm
- KLIMA, G. (1995): Existence and Reference in Mediaeval Logic. In: Morscher, E. - Hieke, A. (eds.): *New Essays in Free Logic*. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher, 197 - 226. Available from: www.fordham.edu/gsas/phil/klima/FILES/FreeLogic.pdf
- KLIMA, G. (2005): Quine, Wyman, and Burian. *Korean Journal of Logic* 8, No. 1, 1 - 11.